

Nikola Benčić

Znanstveni institut Gradišćanskih Hrvatov

Haydnegasse 11, A-7000 Eisenstadt/Željezno

TIPOVI GRADIŠĆANSKOHRVATSKIH RJEČNIKA

Gradišćanskohrvatski jezik nema do danas svjesno i sustavno izgrađene leksikografije. Dosadašnji leksikografski rezultati nastali su iz puke praktične potrebe i znanstvenog dijalektološkog istraživanja. Ovaj prikaz želi dati nacrt o leksikografskom razvoju male hrvatske narodne skupine gradišćanskih Hrvata u Austriji, Mađarskoj, Slovačkoj i Moravskoj.

1. Do nedavna smo kod gradišćanskohrvatske narodne skupine naslućivali da nema svojih rječnika i nikakva traga leksikografiji. Još za *Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch*, 1982.¹, euforično smo govorili o jedinom, prvom i slično. Ali u toku znanstvenih istraživanja morali smo postepeno i bezuvjetno revidirati površne, samovoljne i neznačajke procjene.²

2. Spomenuti je rječnik bez dvojbe za gradišćanskohrvatsku manjinu *epohalno djelo*³ normativnoga karaktera, s fondom od 25000 natuknica po svesku. Prvi dio, njemačko-gradišćanskohrvatsko-hrvatski, u abecednom redu s gramatičkim oznakama, kao drugi svezak, gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-njemački, s brojnim frazeološkim jedinicama, građeni su na čakavskoj ikavsko-ekavskoj osnovi srednjega i sjevernoga Gradišća. Iako tiskan 1982. u Željeznu i 1991. u Zagrebu, danas je nedostatan na mnogim područjima života i osjeća se velika potreba za dopunu i obnovu. No tko će to obaviti? Bez pomoći Zagreba, i to upravo Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, mi sami nikada ne bismo došli do takva omašnog rječnika⁴. Bilo je i mnogo prijekora, no rječnik danas

¹ Nikolaus Bencsics, Božidar Finka, Antun Šojat, Josef Vlasits, Stefan Zvonarich, *Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch*, Eisenstadt–Zagreb 1982. i *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik*, Zagreb–Eisenstadt 1991.

² Feliks Tobler, Dva pozabljeni rječnici, *Hrvatske novine* 1979:4, 4.

³ Augustin Blazović, Epohalno djelo za našu kulturu, *Hrvatske novine* 1982:25, 3.

⁴ Drugi svezak nagrađen je nagradom Josip Juraj Strossmayer za najuspješniji znanstveni pothvat 1991. godine. Čl. Nagradjen je gradišćanskohrvatski rječnik, *Hrvatske*

mjerodavno utječe na razvoj hrvatskoga jezika u svim pokrajinama Gradišća – i izvan njega – i to na svim tradicionalnim područjima života, i zato nije preterano reći da je to normativan rječnik.

Ako uzmemo gradišćanskohrvatsku *normu*, *normativni* rječnik kao *dugotrajnom društvenom uporabom ustanovljen konsensus*, onda ga ne možemo shvaćati u strogo jezikoslovnom smislu kao nepromjenjiv leksemni sustav u fonološkom i semantičnom smislu riječi, već ga razumijemo na labav, nesiguran način, što rezultira iz povijesno-genetskog jezičnog razvoja pojedinih pokrajina u Gradišću, pa je zato tolerancija u utvrđivanju značenja bez otpora prilično velika. Tu se probijaju u jezičnim pitanjima društvenopolitička načela.

Normativni rječnik znači za gradišćanskohrvatske prilike rječnik prihvatljiv za sve slojeve naroda i raznolike pokrajine u svakodnevnoj jezičnoj uporabi na svim područjima života u smislu približavanja k standardu – svojemu standardu. I tu kompromisnu normu morali su gradišćanski Hrvati izboriti žestokim i dugotrajnim raspravama protiv znanstveno zamišljena projekta predstojnika bečke slavistike prof. Josipa Hamma, koji je pod svaku cijenu inzistirao na *dijalektološkom*, do neke mjere povijesnom rječniku. Iz prikupljenog materijala na koncu je izdvojen fond za *Wortschatz des Burgenländischkroatischen*, 1987.⁵ i tiskan u redakciji Elisabete Palković. Taj se rječnik općenito opisivao kao *dijalektološki*⁶, što u mnogo čemu ne odgovara takvim zahtjevima, npr. nema varijanata, utvrđuje se fiktivan naglasak, nema točnijih gramatičkih podataka i dr., ali on donosi svakako svojih 13000 natuknica, i zapisuje i hungarizme i germanizme gradišćanskohrvatskog jezika s njemačkim tumačenjem.

3. U niz normativnih gradišćanskohrvatskih rječnika moramo uvrstiti i *pravni rječnik* koji se pojavio u Beču 1999. godine po nalogu austrijskoga saveznog kancelarstva s namjerom da olakša upravu u hrvatskim i dvojezičnim općinama u austrijskom Gradišću, kao i za potrebu pravnog i sudskog života.⁷ Rječnik je izrađen po uzoru na takav slovenski rječnik, Apovnik–Karničar⁸. U rječniku je gradišćanskohrvatska natuknica na prvom mjestu, daju se odgovarajuće potrebne gramatičke oznake, njemačka istovrijednica, nešto frazema i obilne potrebne leksemne dopune, i u drugom svesku obratno, 14000 natuknica i oko 24000 varijanata.

novine 1992:19, 9; Josip Juraj Strossmayer – povelja za drugi svezak rječnika, *Hrvatske novine* 1992:51–52, 5.

⁵ Elisabeth Palkovits, *Wortschatz des Burgenländischkroatischen*, Wien 1987.

⁶ Dijalektološki rječnik gradišćanskohrvatskoga jezika, *Hrvatske novine* 1988:4–5, 8.

⁷ Rudolf Tomsich, *Pravni rječnik, gradišćanskohrvatski-njemački / Rechtswörterbuch, Burgenländischkroatisch-Deutsch*, izdavač Savezno kancelarstvo / Bundeskanzleramt, Beč 1999.

⁸ Paul Apovnik, Ludwig Karničar, *Wörterbuch der Rechts- und Wirtschaftssprache/Slovar pravnega in ekonomskega jezika – Deutsch-Slovenisch/Nemško-slovenski*, Wien 1989.

Prije se pojavio mali džepni rječnik *Hrvatski službeni jezik u Gradišću*, pravnički glosar Gassner–Vlasitsa⁹, sa svrhom da se zadovolje barem najnužnije jezične potrebe nakon odluke austrijskog Ustavnog suda od 5. listopada 1981. o upravi sela. Sadržava njemačku natuknicu i gradišćanskohrvatsku istovrijednicu za 1200 riječi iz upravnog i pravnog života.

Za školsku upotrebu je 1982. izašao mali normativni rječnik¹⁰, s oko 1400 natuknica, ali koji nije potpuno ujednačen s velikim rječnikom.

Nije jasno u koji bi se tip rječnika mogao uvrstiti Hauserov hrvatsko-njemački rječnik iz 1858.¹¹, koji ima oko 7200 natuknica. On je namijenjen »für Schullehrer, mit besonderer Rücksicht auf den Dialekt der Kroaten in der Raaber Diözese«, što ne odgovara stvarnosti, već više viziji prilagođivanja jezika zapadnougarskih Hrvata k normi u matičnoj zemlji, zbog čega stvarno nikada nije bio u uporabi. S punim pravom možemo reći da taj rječnik nikada nije zaživio.

Javnosti je predstavio rječnik Valentin Putanec 1982.¹²

Aus zwei Gründen ist dieses Wörterbuch für die Geschichte der kroatischen Lexikographie besonders wichtig: erstens erscheint dieses Wörterbuch vor Šuleks Ära, und zweitens ist es das einzige bisher bekannte kroatisch-deutsche Wörterbuch, das für die Schulen, bzw. für die Lehrer im heutigen Burgenland bestimmt war.

Putanec ga ubraja među *ilirske* rječnike Šulekova razdoblja. Međutim ono što se nagovještava na naslovnoj stranici »mit besonderer Rücksicht auf den Dialekt der Kroaten in der Raaber Diözese« ne odgovara jednostavno stvarnosti. Putanec je razočaranjem morao ustanoviti

das gesamte Material für Hauszers Wörterbuch, ohne jede Veränderung von Veselić Ilirsko-njemačko rječnik übernommen wurde

i jedva možemo naći u njemu zapadnougarskohrvatskih/gradišćanskohrvatskih čakavizama. Svakako mu je posebnost da se u njemu za Hrvate đurske biskupije po prvi put primjenjuje *gajica* i rogato ě = jat u potpunoj grafičkoj konkordanciji s ilirskim rječnicima, čak i primjenom razlikovne akcentuacije

⁹ Gassner–Vlasits, *Hrvatski službeni jezik u Gradišću / kroatische Amtssprache im Burgenland*, Glossar der wichtigsten Rechtsausdrücke (bez podataka).

¹⁰ Arbeitsgemeinschaft Josef Ibesich, Gertrude Buzdecki, Franz Franta, Agnes Makusovich, Anton Mesner, Johann Probst, *Rječnik za dvojezične osnovne škole Gradišća, Hrvatsko-nimško/nimško-hrvatsko / Wörterbuch für zweisprachige Volksschulen des Burgenlandes Kroatisch-Deutsch/Deutsch-Kroatisch*, Eisenstadt 1982.

¹¹ Fabian Hauser, *Kroatisch-deutsches Wörterbuch für Schullehrer*. Mit besonderer Rücksicht auf den Dialekt der Kroaten in der Raaber Diözese bearbeitet, Wien 1858.

¹² Valentin Putanec, Fabian Hauszers »Kroatisch-deutsches Wörterbuch« (1858) für die Schulen im burgenländisch-westungarischen Raum, *Burgenländische Heimatblätter*, Eisenstadt 1982:4, 147-156.

(*čerkvenjak, čerkovina; lúčiti, lùčiti; městiti, màstiti*). Posebnost mu je da je sreden po gramatičkim kategorijama.¹³

Njegovo značenje Putanec vidi u

gute lexikographische Ausgabe, ... füllt die Leere in der burgenländischen Schul- und lexikographischen Lietartur aus

— što vrijedi samo uvjetno, a za hrvatsku (matičnu) leksikografiju važan je kao dopuna *ilirskim* rječnicima koji se pojavili prije Šulekova doba. Putanec je posebno istaknuo da je Hauserov rječnik u svojem pravopisu u potpunosti suglasan s hrvatskim književnim jezikom, a time je jedina knjiga koja se svojevremeno podudarala s izdanjima u matičnoj zemlji.

4. Posebnu pažnju moramo pokloniti tipu rječnika Istvána Nyomárkaya *Sprachhistorisches Wörterbuch des Burgenlandkroatischen*, Szombathely 1996, koji rječnik se drži prvobitnoga Hadrovicsevoga materijala (Stammaterial) kojega proširuje i želi mu dati

Übersicht von dem Wortschatz dieser regionalen Schriftsprache aufgrund mehrerer sprachliche charakteristischer Druckwerke und Handschriften aus der Periode von 1609 bis 1908,

svakako s namjerom ukazati na glavninu i obilježje rječničkoga blaga, koji ima pretežno vjerski i teološki karakter s dopunama iz razvoja školstva (prirodopis, fizika, povijest) i društvenog života (politički razvoj, privredne znanosti, nove mjere itd.) u drugoj polovici 19. st. Taj rječnik (s 5200 natuknica, gramatičkim odrednicama i frazemima s njemačkim tumačenjem) ima tri očigledne karakteristike: a) ukazuje na povijesni razvoj u tom regionalnom jeziku, b) služi za razumijevanje, odgonetanje starijih gradišćanskohrvatskih jezičnih pismenih spomenika i c) služi za spašavanje leksičkog fonda. — Uz pismeno potvrđeni materijal s podacima o izvoru taj rječnik ima i odostražni rječnik toga leksičkoga fonda.

5. Najbogatiji smo u dvojezičnim dijalektološkim hrvatsko-inojezičnim rječnicima, koji su obično priključeni kao glosari znanstvenim raspravama. Osim onoga materijala koji je spasila Elizabeta Palković, ostali se popisi odnose na geografski točno određene punktove koje su jezikoslovci istraživali i što su objavili u svojim rezultatima. Nabrajam ih kronološkim redom:

Vážný Václav, 1925., *Hrvatski Grob / Chorvátsky Grob*, Slovačka, 850 leksema, hrvatsko-češki¹⁴

¹³ Hauptwörter, Beiwörter, Verkleinerungswörter, Vergleichungsstufe, Grund- und Hauptzahlen, Ordnungszahlen, Proportional- oder Vervielfältigungszahlen, Eintheilungszahlen, Brüchezahlen, Fürwörter, Zeitwörter, Nebenwörter, Vorwörter, Bindewörter, Zwischenwort, Unterscheidungszeichen, Monate des Jahres.

¹⁴ Václav Vážný, O niektorých horvátských variantoch horvátskych alebo sloven-

Vážný Václav, 1927., Devinsko Novo Selo / Děvinska Nová Ves, Slovačka, 2500 natuknica, hrvatsko-češki, frazemska obrada;

Brabec Ivan, 1966., podunavski Hrvati Donje Austrije, 150 natuknica, s njemačkim tumačenjima¹⁵

Hadrovics László, 1974., glosar u monografiji *Schrifttum...*, oko 1000 natuknica za gramatički opis leksema, bez tumačenja i podataka o izvorigama¹⁶

Koschat Helena, 1978., Pajngrt/Baumgarten, Gradišće u Austriji, 2300 natuknica, s njemačkim tumačenjima i točnim gramatičkim opisom¹⁷

Neweklowsky Gerhard, 1978., popis *interessanter Wörter für die serbokroatische Dialektologie* iz Gradišća izrađen uz poglavlje »Phonetik der Mundartengruppen«, 1700 natuknica, s njemačkim tumačenjima i dijalektološkim podacima¹⁸

Csenar Gisela, 1981., Šuševno/Negersdorf, seljačko oruđe i poljoprivredne tehnike, 400 natuknica, njemačkim opisom¹⁹

Neweklowsky Gerhard, 1989., Stinac/Stinatz, 3100 natuknica, s njemačkim tumačenjem, opisom frazema, s popisom frekvencija u tekstu, odostražnim rječnikom i njemačkim ekvivalentom²⁰

Tornow Sigfried, 1989., tzv. vlaška sela u Gradišću, 10000, s njemačkom inačicom, uporabom frazema²¹

Balaž Joško, 1991, Devinsko Novo Selo / Devinska Nova Ves u Slovačkoj, 8800 natuknica, s hrvatsko-hrvatskim opisom u namjeri spasiti »naš zlati horvatski ričuovi fond«²²

skích piesni ľudových v Horvátskom Grobe, *Sbornik Matice slovenskej*, Martin 1926:4, 23–32; Václav Vážný, *Čakavské nářečí v Slovenském Podunaji*, V Bratislavě 1927, 133–203.

¹⁵ Ivan Brabec, Govori podunavskih Hrvata u Austriji, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 2, Zagreb 1966, 114–116.

¹⁶ László Hadrovics, *Schrifttum und Sprache der burgenländischen Kroaten im 18. und 19. Jahrhundert*, Wien 1974, Glossar 440–493, Wortregister 548–563.

¹⁷ Helene Koschat, *Die čakavische Mundart von Baumgarten im Burgenland*, Wien 1978, 189–298.

¹⁸ Gerhard Neweklowsky, *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der Angrenzenden Gebiete*, Wien 1978, Glossar 317–345, Wortindex 358–376.

¹⁹ Gisela Csenar, Bäuerliche Geräte und Techniken in der kroatischen Mundart von Nebersdorf/Šuševno im Burgenland, Klagenfurt 1981, *Slawistische Reihe* 4, 35–57.

²⁰ Gerhard Neweklowsky, *Der kroatische Dialekt von Stinatz Wörterbuch*, Wien 1989, Sonderband 25.

²¹ Siegfried Tornow, *Burgenlandkroatisches Dialektwörterbuch, Die vlahischen Ortschaften*, Berlin 1989.

²² Joško Balaž, *Hrvatski dialekt u Devinskom Nuovom Selu*, Bratislava 1991.

Kornfeind, Angelika, 1991, seljačka i vinogradarska terminologija okolice Vulkaprodrštofa/Wulkaprodersdorf, oko 460 natuknica, s njemačkim i standardnohrvatskim tumačenjem²³

Petrović, Bernardina, Vulić Sanja, 1999., Hrvatski Grob, 1000, hrvatski opis natuknice u frazemu²⁴

Houtzagers, Peter, 1999., kajkavska sela Vedešin/Hidegseg i Umok/Homok u Mađarskoj, 3300 natuknica s engleskim tumačenjem u gramatičkoj i frazemačkoj obradi²⁵.

6. Posebno mjesto zauzima među gradišćanskohrvatskim rječnicima *Rani gradišćanskohrvatsko-ugarski rječnik*, od anonimnoga autora, rječnik je obradio Šandor Horvath, 1998. To je rukopisni hrvatsko-ugarski rječnik iz početka 19. stoljeća ili možda nešto prije, iz zapadne Mađarske, sela Temerja i okolice, kraja koji je u ono vrijeme bio još i hrvatski, s 1869 poznatih natuknica od hipotetičnih 1990, sređen abecednim redom osim slova *j*, koje slovo dolazi na kraju u nizu: *u, z, j, v*. Obradivač je dodao i njemačka tumačenja. Rječnik je unutar pojedinih slova nesređen, s praznim mjestima za dodatke, tematski iz seljačkoga života, po tipu srednjogradišćanski, normativan.

7. Moramo kazati koju riječ i o pokusima djelomičnoga bilježenja rječničkih podataka, u obliku glose u kojem drugom tekstovnom korpusu. U tuđoj jezičnoj okolici, kao što je to slučaj u gradišćanskim Hrvata, nadmoćno prevladavaju jezici većinskoga naroda: njemački, mađarski i slovački, a tu je i novostokavski standardni hrvatski, pogotovo od sredine 19. stoljeća, na što je ukazao i L. Hadrovics u svojoj monumentalnoj monografiji o jeziku.

Najstariji dokaz za tumačenje primjerom glosa imamo u Clusiosovom latinsko-mađarskom *Nomenclatoru* iz 1583.²⁶, tiskan u Novom Gradu / Güssingu, u Manliusovoj tiskari. Četiri riječi bilježi Clusius kao hrvatske: *kachchi jezika, gauzez, illyan zuet, dragollub smistyach*.

Sa širenjem tehnike i društvenoga razvoja u 19. stoljeću, nastaje velik pritisak jezične obnove na agrarno društvo koje na svoj način rješava taj problem, u prvom redu na školskom području, po svojim mogućnostima. To su u prvom redu školski udžbenici *Početnica* 1854. i 1859., *Prva štanka* 1860., *Mali zemljopis* 1872., *Nature nauk* 1873., *Prirodopis* 1873., *Ugarska slovnica* 1880., koja ima

²³ Angelika Kornfeind, *Kroatische Ackerbau- und Weinbauterminologie des nördlichen Burgenlandes (nähere Umgebung von Wulkaprodersdorf)*, *Burgenländische Heimatblätter*, Eisenstadt 1991:2, 72–94.

²⁴ Sanja Vulić, Bernardina Petrović, *Govor Hrvatskoga Groba u Slovačkoj*, Zagreb 1999 (Korabljica 5), 70–108.

²⁵ Peter Houtzagers, *The Kajkavian Dialect of Hidegseg and Fertöhomok*, Amsterdam–Atlanta, Ga., 1999, 227–340.

²⁶ Carolus Clusius, *Stirpium nomenclator Pannonicus*, Nemetvyvyrini M.D.LXXXIII., 10, 19, 24, 29, pretisak iz g. 1973.

hrvatsko-mađarski rječnik od oko 750 natuknica, i druge slične knjige.

Hauser ima u svojoj *Početnici* 1854. (90–91) po uzoru hrvatskih početnica – čega 1859. Glavanić nema – posebno poglavlje *Manje poznate reči*, 66 natuknica hrvatsko-gradišćanskohrvatskih po primjeru: *bašća – vert, hasura – rogožnjača, točka – pikinja, punkt* i td. U Beeryjevom *Malom zemljopisu* imamo *bakar – Kupfer* (21), ali isto tako *željezara – vashámor* (20), *linea – certa* (30), dakle hrvatsko-njemački, hrvatsko-mađarski, hrvatsko-hrvatski, dok Berlaković u *Nature nauk* ima *vodik – köneny, Wasserstoff* (5), *poverski – felület, Oberfläche* (11), neobično pridjev–imenica–imenica, *koloturnica – vretenica – csavar, Schraube* (19), a slična rješenja imamo i u Glavanićevom *Prirodopisu* i drugim izdanjima.

Tobler u jednoj kratkoj bilješci 1979.²⁷ svjedoči i o *liber nominalis ungarico-croaticus* svećenika književnika Jožefa Ficka iz godine 1836. To bi moglo biti identično s knjigom *A.B.C. knyisicze*²⁸ iz 1936. godine, koje izdanje ima mađarsko-hrvatski glosar od 254 riječi.

I Ignac Horvat prije rata u tjedniku *Hrvatske novine* želio je svojom rubrikom »Jezični kut«²⁹ na vrlo duhovit način obogaćivati, tumačiti, razjašnjavati i širiti razumijevanje prema starijim hrvatskim riječima. Poslije drugoga svjetskoga rata se mislilo na obnovu »Jezičnoga kuta«, ali bez većega uspjeha.³⁰

U novije vrijeme imamo za predškolsku djecu iz 1994. po zagrebačkom izdanju 1993. i francuskom predlošku *L'Imagier du Père Castor, Paris 1977.*, slikovni rječnik s oko 480 slika i 500 riječi, njemačko-(gradišćansko)hrvatski abecedni popis *nimško-hrvatski rječnik i kazalo riči*.³¹

U pripremi je hrvatska terminologija za škole u obradi Mirka Berlakovića s oko 8000 *nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatskih natuknica*.³²

8. U *Jugoslavenskom imeniku bilja* Bogoslava Šuleka, Zagreb 1879. imamo dodatak (481–490) s bilješkom da je od vlč. Ivana Berlakovića, župnika u Koljnofu, dobio

kiticu takvih imenah, koja rabe ugarskim Hrvatom u šoprunskoj i željeznoj županiji. Buduć da ove rieči s jedne strane liepo svjedoče, kako vjerno čuvaju oni Hrvati narodnu svoju baštinu, a s druge potvrđuju istinitost mnogih imenah u ovoj knjizi navedenih, zato sam sve te rieči u ovom dodatku poredjao.

²⁷ Feliks Tobler, Dva pozabljeni rječnici, *Hrvatske novine* 1979:4, 4.

²⁸ *A. B. C. könyvecské a nemzeti iskolák számára / A. B. C. knyisicze za diczu horvackzoga naroda va kralyevsztvi Vugerszkom*, (b.g.), 73–76.

²⁹ Ignac Horvat, Jezikoslovne crtice, *Hrvatske novine* 1940., od 24. veljače u 12 nastavaka.

³⁰ *Hrvatske novine* 1963:37 i dr., učenik »i.h.«-a, Jezični kut, *Hrvatske novine* 1981:16 i dr.

³¹ *Moj prvi rječnik u slika*, Naprijed 1993, Zagreb, Hrvatsko kulturno društvo.

³² Hrvatska terminologija za škole, *Hrvatske novine* 2001:7,11.

Popis sadržava 247 naziva biljka s latinskom odrednicom od kojih je Šuleku poslao oko 100 Ivan Berlaković. Imamo i rukopisnih popisa biljaka iz Velikog Borištova od Josefa Liebezeita, Frakanave od Konrada Meršića, Nove Gore od Ignaca Horvata, Vinceta od Josefa Stuparića³³. Među njima je najopširniji opis Ivana Dobrovića u *Hrvatskim novinama* iz 1940. (br. 15–33) uvijek u svojem literarnom i narodnom kontekstu i hrvatsko-latinsko-njemačkom objašnjenju, ukupno 105 natuknica.

9. Za zaključak možemo kazati da je i u gradišćanskih Hrvata postojala potreba za leksikografskom obradom. Na leksikografskom bi polju bilo najhitnije obnoviti, ispraviti, dopuniti normativna izdanja iz 1982. i 1991. Čim se više stabilizira i normira, tim se više jezik gradišćanskih Hrvata i udaljuje od normativnoga hrvatskoga jezika, i zato je u posljednje vrijeme došlo do jače leksikografske obrade u normativnom smislu.

Tendencija je danas u gradišćanskohrvatskoj leksikografiji: sačuvati čakavsku osnovnu karakteristiku i obogaćivati leksičko blago iz hrvatskoga standarda. To znači ujednačiti ta dva jezična sustava. Na tome radi od 1995. jezična komisija u Željeznu unutar Znanstvenog instituta Gradišćanskih Hrvatov.

U posljednje vrijeme na leksičkom polju primjećujemo između književnohrvatskoga i gradišćanskohrvatskoga neku vrstu leksičkoga podudaranja u pojedinim izrazima, barem na tradicionalnim područjima, u čemu u Gradišću neki vide malo približavanje, međutim se u stvarnosti hrvatski jezik nepojmljivom brzinom udaljuje od gradišćanskohrvatskoga govornog i književnog jezika.

Gradišćanski su se Hrvati oduvijek naslanjali na neke rječnike iz matične zemlje. Potvrđeni su nam iz župničkih i učiteljskih knjižnica: Belostenec, Jamrešić – kojega je naš povjesničar književnosti Filip Sedenik³⁴ uvrstio čak među gradišćanskohrvatske književnike –, Broz–Iveković, Filipović, Scherz, Šamšalović, čak i akademijin rječnik (u tri slučaja), a u novije vrijeme Hurm–Jakić i rječnik Vladimira Anića, pa i neki drugi. Najprošireniji je među njima Langenscheitov, ali poznajemo i srpskohrvatske rječnike kao što je to Ristić–Kangrga ili Grujić–Zidar.

³³ U knjižnici Štefana Zvonarića sen. u Gornjoj Pulji našla se rukopisna *Zbirka gradišćanskoga hrvatskoga sela Vinceta*, 1937., knjiga I., od A do R, s 5690 riječi. Na žalost nije se našao II. svezak, od S do Ž, s 1826 riječi.

³⁴ File Sedenik, *Naši pisci i književnost*, Šopron 1912, 91.

Literatura

- Badurina, Lada. 1992. U potrazi za vlašćim jezičnim standardom. *Fluminensia* 4:1, 97–100.
- Biti, Vladimir. 1997. *Pojmovnik suvremen književne teorije*. Zagreb : Matica hrvatska. 480 str.
- Finka, Božidar, 1984. Gradišćanskohrvatska jezična kodifikacija i Nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatskom rječniku. U knj. *Gradišćanski Hrvati 1533–1983*, Zagreb, str. 109–119.
- Finka Božidar. 1990. Gradišćanskohrvatski književnojezični izraz i njegova dijalekatska osnovica. *Studia Slavica*, 36:1–4, 97–103.
- Hamm, Josip. 1974. Položaj i značaj gradišćansko-hrvatskoga jezika unutar slavenske jezične grupe. U knj. *Symposion Croaticon*, Wien 1974, 45–53.
- Katičić Radoslav. 1986. Lingvističke dimenzije jezičnoga položaja gradišćanskih Hrvata. U njegovoj knj. *Novi jezikoslovni ogledi*, Zagreb 1986, 186–194
- Sučić, Ivo. 1984. Razvitak književnog jezika gradišćanskih Hrvata. U knj. *Gradišćanski Hrvati 1533–1983*, Zagreb, 89–94.

Grundformen burgenlandkroatischer Wörterbücher

Zusammenfassung

Die Annahme, die burgenländischen Kroaten hätten keine Spur einer Lexikographie, wurde mit den Wörterbüchern 1982 und 1991 widerlegt. Die fortschreitende Normierung der Sprache hat die lexikographische Tätigkeit belebt. Die Herausgabe des Rechtswörterbuches 1999 hat diese Tatsache noch weiter ausgebaut.

Weiters hat die intensivere Forschung auf diesem Bereich zusätzliche Kenntnisse gebracht, die darauf hinweisen, dass es bereits im 19. Jhd. Anstrengungen um die Sicherung und Erneuerung der Sprache unternommen worden sind.

Besondere Ergebnisse wurden auf dem Gebiet der Mundartforschung erzielt. Zahlreiche Studien (Glosare) geben Auskunft über die lexikalischen Grundlagen des Burgenlandkroatischen.

Ergänzt wird das Bild der lexikographischen Entwicklung von Bemühungen im schulischen Bereich.

Ključne riječi: gradišćanskohrvatski jezik, rječnici

Key words: Burgenland Croatian, dictionaries